

İş Güvenliği Uzmanlarının Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Abdullah KÖSE^{1*}, İzzet ÇAKMAK², Ömer GÜNDOĞDU³

^{1,2} İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Iğdır Üniversitesi, Iğdır, Türkiye

³ Makine Mühendisliği Bölümü, Mühendislik Fakültesi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye

Makale Tarihiçesi

Gönderim: 00.00.2020

Kabul: 00.00.2020

Yayın: 00.00.2020

Araştırma Makalesi

Öz- Bu çalışmanın amacı ülkemizde meydana gelen iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi adına uygulamaya koyulan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bütün kurumların bünyelerinde çalıştırmak zorunda oldukları iş güvenliği uzmanlarının iş hayatlarında karşılaştıkları sorunları ele almak ve bu sorunlarla alakalı çözüm ve öneri sunmaktır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda iş güvenliği uzmanlarının görevleri, yetkileri, sorumlulukları ve eğitimleri ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Fakat uzmanlar çalışma hayatları içerisinde birçok olumsuz durum ile karşı karşıya kalmaktadırlar. İşverenin ücretli çalışanı olma, çalışanlara yaptırım uygulayamama, riskli konularda rapor tutamama, yoğun mesai şartları, düşük ücret, denetim eksikliği, branşlaşamama, meslek odalarının bulunmaması, iş güvenliği uzmanlarının başlıca sorunları sayılabilir. Bu çalışma hazırlanırken Türkiye'deki iş güvenliği uzmanlarının sorunları hakkında yapılan mevcut çalışmalar taranmış, tarama Nisan 2023 ile Ekim 2023 arasında yapılmıştır. Çalışmamız, alanda iş güvenliği uzmanlarının sorunlarının çözümüne katkı sunmak amaçlıdır.

Anahtar Kelimeler – İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG), İş Güvenliği Uzmanı (İGU), 6331 sayılı İSG Kanunu, İş Güvenliği Uzman Sorunları

Problems Encountered by Occupational Safety Experts in Working Life and Solution Suggestions

Abdullah KÖSE*, İzzet ÇAKMAK, Ömer GÜNDOĞDU

^{1,2} Occupational Health and Safety Department, Postgraduate Education Institute, Iğdır University, Iğdır, Türkiye

³ Mechanical Engineering Department, Engineering Faculty, Atatürk University, Erzurum, Türkiye

Article History

Received: 00.00.2020

Accepted: 00.00.2020

Published: 00.00.2020

Research Article

Abstract – The aim of this study is to deal with the problems encountered by the occupational safety experts, which all institutions have to employ in their work life, with the Occupational Health and Safety Law No. 6331, which was put into practice in order to prevent work accidents and occupational diseases in our country, and to offer solutions and suggestions related to these problems. In the Occupational Health and Safety Law No. 6331, the duties, authorities, responsibilities and training of occupational safety specialists are determined in detail. However, experts are faced with many negative situations in their working life. Being a paid employee of the employer, not being able to impose sanctions on employees, not being able to report on risky issues, heavy working conditions, low wages, lack of supervision, lack of branching, lack of professional chambers can be counted as the main problems of occupational safety experts. In this study, it has been tried to offer solutions to the problems mentioned.

Keywords – Occupational Health and Safety (OHS), Occupational Safety Specialist, 6331 OHS Law, OHS Specialist Problems.

¹ apokose2532@gmail.com Orcid id: 0000-0001-7434-3493

² izzetcakmak1@gmail.com Orcid id: 0000-0002-5891-3465

³ omergun@atauni.edu.tr Orcid id: 0000-0003-2656-4181

*Sorumlu Yazar / Corresponding Author: apokose2532@gmail.com, Yunus Emre İlkokulu Palandöken ERZURUM

1. Giriş

İş sağlığı ve güvenliği (İSG), iş kazalarının ve meslek hastalıklarının yeterli sayıda azaltılmamasından dolayı çalışanların zarar görmesi ve bu durumun ülkemize sosyal, ekonomik ve hukuki açıdan zarar veriyor olması sebebiyle son yıllarda iş hayatında çok daha önemli bir konu haline gelmiştir. İş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi kapsamında ülkemizde 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (RG, 28339), iş güvenliği uzmanlarına (İGU) büyük görevler yüklemiştir. Kanun, işyerlerindeki tehlike sınıflarına ve toplam çalışan sayısına bağlı olarak iş güvenliği uzmanlarından hizmet alınması mükellefiyetini getirmiştir. Ancak iş güvenliği uzmanları görevlerini yerine getirirken uygulamada birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Çalışmamızın ana problemi bu sorunlar olup çözüm önerileri sunmak temel amacımızdır.

Bu çalışmanın amacı, iş güvenliği uzmanlarının karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve muhtemel çözüm önerilerini sunmaktır. Çalışmamız iş güvenliği uzmanlarının alanda yaşadıkları sorunlar hakkında bilgi vererek sorunların çözümü için görüş ve öneriler sunarak katkı sağlayacaktır. İlk olarak iş güvenliği uzmanlarının görev tanımı verilip uzmanların yetki ve sorumlulukları tartışılacaktır. Son olarak da iş güvenliği uzmanlarının çalışma hayatında karşılaştıkları problemlerin tespiti ve bu konudaki çözüm önerileri ile uzmanların genel beklentileri sunulacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmamız literatüre dayalı olarak hazırlanmış olup bu bağlamda, günümüze kadar olan iş güvenliği uzmanlarının sorunları konusunda internet kaynaklarından ve veri tabanlarından yararlanılmıştır. İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG), İş Güvenliği Uzmanı (İGU), 6331 sayılı İSG Kanunu, İş Güvenliği Uzman Sorunları anahtar kelime olarak kullanılıp Dergipark, Yök Tez ve Google Scholar'ın Türkçe sayfalarında tarama yapılmıştır. Veri tabanlarının yanı sıra, ulaşılan yayınların kaynakçaları incelenmiş ve böylece gözden kaçırılan yayınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Literatür taraması Nisan 2023 ile Ekim 2023 arasında yapılmıştır. Tez ve makalelerin literatür bölümlerinin yazımını konu alan makaleler dışarıda tutulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma yöntem olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, konu hakkında literatür ve mevzuat taraması yapılmış, ikinci aşamada ise literatür kaynakları incelenerek sonuçlar analiz edilip, bilgilerin sentezi yapılmıştır.

2. 1. İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki ve Yükümlülükleri

2. 1. 1. İş Güvenliği Uzmanı

İş güvenliği uzmanları, uzmanlık belgesine sahip elemanların bakanlıkça görevlendirilmeleri üzerinde uzmanlık görevlerini ifa edebilirler. Bu yetkilendirmenin usul ve esasları, 6331 sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklerle belirlenmiştir. Uzmanlar, Bakanlık ve ilgili kuruluşlardaki müfettişler, mühendisler, mimarlar ve teknik elemanlar arasından seçilirler. Teknik elemanlar ise kimyagerler, biyologlar, fizikçiler, teknik öğretmenler ile iş sağlığı ve güvenliği lisans veya ön lisans mezunlarını ifade etmektedir (RG, 28339).

2. 1. 2. İş Güvenliği Uzmanlarının Görevleri

İş güvenliği uzmanları, rehberlik, risk değerlendirme, çalışma ortamı gözetimi, eğitim-bilgilendirme-kayıt ve ilgili birimlerle iş birliği görevleri, "İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik" gereğince yerine getirmekle yükümlüdürler (bkz. m. 9, RG 28512, 2012). Bu yönetmeliğin ilgili maddesinin İGU uzmanlarına yüklemiş olduğu görevler hakkında kısa bir bilgi aşağıda okuyucuya sunulmuştur.

Rehberlik hizmetleri; işyerlerindeki iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tüm işlerin mevzuata uygun yapılması ve sürdürülmesiyle ilgili önerilerin işverene sunulması, tedbirlerin yazılı olarak bildirilmesi, meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarının engellemek için işverene öneride bulunulması ve bu konularda araştırma yapıp düzenli bir şekilde çalışanlara ve işverene bilgi aktarılması gibi bir dizi yükümlülüğü ifade eder.

Risk değerlendirmesi; işyerlerinin iş sağlığı ve güvenliği açısından yapılan risk değerlendirmesi çalışmalarına katkıda bulunmak, bu değerlendirme sonucu ortaya çıkan durumlar hakkında işverene önerilerde bulunmak ve alınması gerekli önlemlerin takibini yapmayı kapsar.

Çalışma ortamı gözetimi; iş sağlığı ve güvenliği açısından iş yerinin sürekli monitör edilmesini öngören bir görevdir. İş yeri ölçümlerinin planlanması ve yapılması ile acil durum planlarının ve tatbikatlarının yapılması gibi birçok eylemi kapsayan bir görev olarak tanımlanabilir.

Eğitim, bilgilendirme ve kayıt işlemleri; çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği alanında uygun eğitimlerin verilmesi, kayıtların tutulması, eğitim planlarının yapılması ve işvereni de bilgilendirmek ve onayına sunmak gibi birçok faaliyeti ihtiva eder.

İlgili birimlerle iş birliği; iş güvenliği uzmanlarının, işyeri hekimleri, bağlı buldukları kurullar ve çalışan temsilcileri ile destek elemanlarıyla ortak yapacakları faaliyet ve planlamaları içermektedir (RG, 28512).

2. 1. 3. İş Güvenliği Uzmanlarının Yetkileri

İş güvenliği uzmanının yetkileri de yine aynı yönetmelikte (bkz. m. 10, RG 28512, 2012) belirtilmiştir. Kısaca, İSG tedbirlerinden hayati öneme sahip olanlarını işyeri sahibine yazılı olarak bildirmek; yapılmaması durumunda bağlı bulunulan Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğüne bildirmek; önlenemez ve ciddi tehlike durumunda işin durdurulması için işvereni uyarmak; görevi icabı incelemelerde bulunmak, gerekli bilgi ve belgelere ulaşmak, çalışanlarla görüşmeler yapmak; işyeri iç işleyişiyle ilgili düzenlemeler yapabilmek için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak bu yetkiler arasında sayılmıştır.

Ayrıca, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan iş güvenliği uzmanları, mesleki gelişimlerini devam ettirebilmek için İSG eğitim ve seminer gibi etkinliklere katılabilme haklarına sahiptirler. Yılda beş güne kadar olanı, çalışma süresinden sayılır ve bu sebeple ücret kesintisine gidilemez (RG, 28339).

2. 1. 4. İş Güvenliği Uzmanlarının Yükümlülükleri

İş güvenliği uzmanının yükümlülükleri ise yine aynı Yönetmeliğin 11. maddesinde sıralanmıştır (bkz. RG 28512, 2012). İş güvenliği uzmanları görevlerini icra ederlerken iş akışını aksatmamak ve işyerine ait ticari ve mesleki sırları gizli tutmakla yükümlüdürler. Uzmanlar, İSG hizmetlerindeki ihmallerinden dolayı işverenlerine karşı sorumludurlar. İşyerinde yaptıkları faaliyetleri, tespitlerini, tavsiyelerini ve gerekli gördüğü diğer hususları onaylı deftere yazmakla mükelleftirler. Ayrıca ölümlü veya maluliyetle sonuçlanan iş kazası veya meslek hastalığı durumunda ihmali olan uzmanların yetki belgeleri altı ay süreyle askıya alınır. İhmal konusundaki tespit, kesinleşmiş yargı kararıyla olur (RG, 28339).

2. 2. İş Kazası Sonucu Oluşan Yargısal Süreç

İş kazaları sonrasında iş güvenliği uzmanlarının hukuki sorumlulukları bulunabilmektedir. Böylesi bir durumda özellikle iş kazasının oluşumundaki kusur durumu belirleyici bir unsur olmaktadır. Kusur oranları, bilirkişi raporlarıyla belirlenir ve bu rapora göre ceza ve özel hukuk alanında bir takım hukuki sonuçlar doğurur. Bu nedenle, iş kazalarının gerçeğe uygun ve objektif bir şekilde kayıt altına alınması, usulüne uygun rapor edilmesi ve sürecin doğru işletilmesi gerekmektedir. Bu aşamalarda eksiklikler ve yetersiz tedbirler sonucu oluşan iş kazalarından iş güvenliği uzmanları sorumlu tutulamazlar.

Yaralanma veya ölümlü sonuçlanan iş kazaları durumunda, olayın hem ceza (kamu) hukuku hem de rücu davası boyutu vardır. Ayrıca, maddi ve manevi tazminat davası yönüyle de iş güvenliği uzmanları iş ve borçlar hukukunu boyutuyla da karşı karşıya kalabilmektedirler (Aktaş, 2020).

2. 2. 1. Ceza Hukuku

Ceza hukuku açısından iş kazasının oluşumunda kusuru bulunanlar hakkında, yaralanma durumunda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 89. maddesi uyarınca 'taksirle yaralama', ölüm halinde ise TCK'nın 85. maddesi uyarınca 'taksirle öldürme' suçlarından bahisle ceza soruşturması açılabilir. Cumhuriyet Savcısı, hazırlık aşamasında aldığı bilirkişi raporuna istinaden işveren, iş güvenliği uzmanı, iş yeri hekimi ve birim sorumlusu gibi olayla ilgili olabilecek kişilerin iş kazasının oluşumunda kusuru olmadığına ve dolayısıyla haklarında kovuşturmayla yer olmadığına (takipsizlik) hükmedebilir.

Bilirkişi raporu ve delillere istinaden, eğer iş güvenliği uzmanı önlemleri alacak kişiler arasındaki koordinasyon, gerekli önlemlerin alınması ve eğitim verme görevlerinin ihmali sebebiyle iş kazası oluşmuşsa, hakkında dava açılır. Taksirle yaralanma durumunda, yaralı şikâyetçi olmazsa soruşturma dosyası kapatılır.

İş güvenliği uzmanları, ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden (OSGB) veya dışarıdan kısmi süreli çalışıyorlarsa, belirli günlerde işyerinde hizmet veriyorlarsa veya bir nedenle iş kazası anında işyerinde bulunmadıkları durumlarda, kazayla ilgili bilgi alıp kendi çalışmalarını toparladıktan sonra ifade vermeleri önerilir. Verdiği eğitimler, talimatlar, işverene verdiği resmi yazışmaların bir sureti, onaylı deftere yazdıkları vs. ile ifade vermesi iş güvenliği uzmanı açısından çok daha uygun olacaktır.

2. 2. 2. Özel Hukuk

İşçinin kaza sonucu ölümü durumunda, destekten yoksun kalan yakınları maddi tazminat davası açabilirler. Ayrıca ölen işçinin tüm yakınları da manevi tazminat davası açmaları mümkündür. İş kazası sonucu yaralanan işçi, maddi ve manevi tazminat davası açabilir. Açılan tazminat davaları, iş kazasında kusuru tespit edilen herkese karşı açılabilir.

Tazminat miktarı, kusur oranına bağlı olarak belirlenir. Yaralanma durumunda işgücü kaybı oranı göz önüne alınırken ölüm durumunda destekten yoksun kalanların sayısı, yaşları, ölenin yaşı gibi unsurlar tazminat meblağının belirlenmesinde dikkate alınır.

2. 2. 3. Rücu Tazminat Davası

İş Kanunu'nun İSG ile alakalı yükümlülükleri iş sözleşmesi ile işveren vekillerine yüklemesinden dolayı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına göre rücu tazminat davalarında, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun işverenden değil, ceza davasında belirlenen birlikte sorumlu olanlardan zararın tümünü isteyebileceği gibi sorumlulardan sadece birisinden de zararın tamamını isteyebilir. Fakat işveren meydana gelen kazadan önce, alınması gereken bütün önlemleri aldirmek için ilgili birim yöneticilerini uyardığını belgeler ya da çalışanları önlemler için zorladığını ispatlar veya farklı bir kişinin kusurunun bulunduğunu ya da önlenemez nedenlerle bu kazanın oluştuğunu ispatlarsa, meydana gelen iş kazalarından sorumlu olmaz.

2. 2. 4. İdari Boyutu

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 8/2. maddesinde işverene iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili hususlarda rehberlik ve danışmanlık yapmak için görevlendirilen işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı, görev aldığı işyerinde son teknik değişiklikler ve mevzuatı göz önünde bulundurarak sağlık ve güvenlik ile alakalı aksaklıkları ve eksiklikleri, alınması gereken tedbirleri ve tavsiyeleri belirler ve işverene yazılı olarak sunar. Bu noktadan sonra eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi işverenin sorumluluğundadır. Eksiklikler veya aksaklıklar acil durdurmayı gerektiren, hayati tehlike arz eden veya meslek hastalığına sebep olabilecek türden olmasına rağmen işveren halen daha gerekli tedbirler almıyorsa, bu durum işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanınca, Bakanlığın yetkili birimine, varsa yetkili sendika temsilcisine, yoksa çalışan temsilcisine bildirilir. Bildirim yapmadığı tespit edilen işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının belgesi üç ay, tekrarında ise altı ay süreyle askıya alınır.

Bir başka idari boyut ise 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 8/4. maddesinde yer almaktadır. Madde gereği iş kazası çalışanın ölüm ya da maluliyetiyle sonuçlanacak olursa ihmali tespit edilen işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının yetki belgesi askıya alınır (Aktaş, 2020).

2. 3. İş Güvenliği Uzmanın İş Kazası Sonrası Yapması Gerekenler

İş güvenliği uzmanlarının, iş kazalarından sonra yapmaları gereken iş ve işlemler aşağıda kısaca sıralanmıştır;

- Kazaya uğramış olan çalışanın ilk acil tıbbi müdahalesinin yapılması sağlanmalıdır.
- Kaza meydana geldikten sonra derhal kolluk kuvvetlerine (polis ya da jandarma) haber verilmelidir.
- Kaza meydana geldikten sonra en geç 3 iş günü içinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na yazılı veya internet üzerinden bildiri de bulunulmalıdır.
- Yaralanma çeşidi ne olursa olsun iç kanama riski göz önünde bulundurularak yaralanan çalışan hastaneye sevk edilmelidir.
- Kaza geçiren çalışan hastaneye sevk edildikten sonra, iş kazası esnasında olay yerinde bulunan tanıkları tespit edip, görüşme yapılarak kazanın nasıl olduğu ile ilgili doğru bilgiler edinilmelidir.
- Kazanın olduğu yeri gören güvenlik kamerası var ise görüntüler izlenmelidir.
- Görevi değil iken orada bulunan çalışanın karıştığı iş kazalarında (tazminat davalarına muhatap olunması nedeniyle) kolluk kuvvetlerince, iş yeri sorumlusu olarak, kazanın olduğu yerin birim sorumlusunun ifade vermesi sağlanmalıdır.
- Kazaya sebep olan eksiklikleri ve hataları tespit edip, doğru bir şekilde değerlendirmelidir. Kaza tutanağında ya da kaza bildiriminde iş kazasının kimlerin kusurundan meydana geldiğinden veya alınmayan tedbirlerden ya da verilen eğitimleri belirtmekten kaçınılmalıdır. Olayı içeren kısa, öz, yorumsuz cümleler kullanılmalıdır.

3. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde kaynakçada belirtilen literatüre dayalı verilere bağlı olarak iş güvenliği uzmanlarının çalışma hayatlarında yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümlerine yönelik talepleri değerlendirilmektedir.

3. 1. İş Güvenliği Uzmanlarının Çalışma Hayatında Yaşadığı Sorunlar

İş güvenliği uzmanlarının sahada karşılaştığı problemlere yönelik yapılan bir çalışmada, iş güvenliği uzmanlarının sorunları genel başlıklar halinde aşağıda belirtilmiştir.

- Çalışanların eğitimlere katılmak istememesi.
- İSG kültürünün ve bilincinin oluşmaması.

•Zamanın kısıtlı olmasından dolayı eğitim faaliyetlerin istenilen düzeyde yapılamaması ve uygulama şansının daha az olması.

- Çalışan kişilerin değişmesi sebebiyle verilecek olan eğitimlerde aksama.
- Çalışanlara verilen eğitimlerin yeterli seviyede olmaması.
- Çalışanların eğitime katılmasında zorlukların ortaya çıkması.
- İş güvenliği uzmanlarının tecrübe eksikliği.
- Branşlaşma olmadığından dolayı yaşanan sıkıntılar.
- İş güvenliği uzmanlarının aldığı eğitimlerin yetersiz olması.
- İşverenin 6331 sayılı Kanun ve iş kanunlarını bilmemesi.
- Bazı işverenlerin eğitim yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar.
- Ücret yetersizliği ve mali sorunların yönelik çözümün olmaması.
- Aşırı çalışma saatleri.
- İş güvenliği uzmanlarının maaşlarını OSB'lerden ya da işverenden almaları.
- İş güvenliği uzmanların çalıştığı kurumlardaki işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda yeterince bütçe ayırmamaları.
- İş güvenliği uzmanlarının tam zamanlı çalışmadıkları halde bir işyerinden diğerine geçişte ulaşım sorunları ile karşılaşmaları.
- OSGB şirketlerinin fiyat politikalarının belirlenmesinde devlet kurumlarının yeterli denetim yapmaması.
- Tabi oldukları yasa, kanun ve uygulamalarda uygulama açısından eksikliklerin olması.
- İş güvenliği uzmanlarının yetkilerinin sınırlılığı.
- Meydana gelen iş kazalarında iş güvenliği uzmanlarının tek sorumlu kişi olarak gösterilmesi.
- Sigortasız çalışanların bulunması.
- Kanun ve yasaları uygulamakta yaşanan sorunlar.
- Denetim yapan müfettişlerin denetleme esnasında denetim ile ilgili eksik yönlerinin bulunması.
- İş güvenliği uzmanlarının mesleklerine karşın itibarsızlaştırma tutumu.
- İşyerindeki çalışanların İSG açısından uyulması gereken talimatlara uymaması.
- Çalışanların uyarıları dikkate almaması.
- İş güvenliği uzmanlarının işyerlerindeki yetkilerinin az olması.
- İşverenin, iş güvenliği uzmanına baskıları.
- İşverenin İSG birimini önemsememesi.
- Kadın iş güvenliği uzmanların pasifize edilmesi.
- Diğer birimlerin kendi içinde organizasyon eksikliği.
- Prosedürlerin fazlalığı.
- İş güvenliği uzmanların fikir alış verişi yapabilecekleri ya da birlik içinde olacakları bir meslek odasının olmaması.
- Özellikle kurumsal olmayan firmalarda İSG kurallarına yeterince uyulmaması.
- Organizasyon eksikliği.
- Uzmanların birden fazla firma için çalışmasından dolayı zaman sıkıntılarının olması

İşverenler iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili kanunla belirtilen önlemleri almak için personel istihdam etmek yerine bu hizmeti OSGB'lerden uzman isteyerek yerine getirmesi, iş güvenliği uzmanlığı mesleğini itibarsızlaştırmıştır (Özveri, 2014).

İş güvenliği uzmanlarının tamamı uzman olabilmek adına aldıkları eğitimi yetersiz görmektedirler. Özellikle uzmanlar aldıkları eğitimde saha uygulamalarının azlığından şikâyetçilerdir. Çoğu zaman kâğıt üzerinde verilen eğitimler alana çıktığı zaman yetersiz kalmaktadır. Yetersiz verilen bu eğitimlerde uygulama yaparken problemler ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca İş güvenliği uzmanları farklı branşlardan seçildiği ve lisans düzeyinde eğitim almadıkları için branşlaşma eksikliği yaşanmaktadır (Göze ve Aca, 2020). TMMOB'un raporunda yer alan şartlar düzenlenmeli ve yeni uzman olanların sahaya hemen sürülmesi engellenmeli, deneyim kazandıktan sonra uzmanlık sertifikası verilmeli, sınavda teknik konulardan daha fazla soru sorulmalıdır (TMMOB, 2014).

Yine ILO (2017) tarafından elde edilen veriler neticesinde uzmanların mesleki olumsuzlukları ile alakalı sırası ile "İlgisizlik", "Uygulamalardaki zorluklar", "Mesleki olarak bağımsızlığın olmaması", "Alınan ücretin yetersiz olması", "Adli süreçte yaşanan sıkıntılar", "Süreklilik arz eden bir iş olmaması" ve "Çalışma ortamının stresli olması" cevapları alınmıştır (Uluslararası Çalışma Örgütü, 2017).

İş kazalarından sonraki hukuki sorumluluk, kusura bağlı bir sorumluluktur. Çünkü hukuk sistemimizde ayrı bir istisna düzenleme olmadığı sürece, hukuki sorumluluk kusura bağlı bir sorumluluktur. Meydana gelen iş kazalarında, tamamen kusursuz sorumluluğun kabul edilmesiyle ilişkili istisna bir hüküm bulunmamaktadır (Yiğit, 2013).

OSGB ile işverenler arasında yapılan sözleşme ile iki taraf arasında bir organik bağ oluşmuş ve bu sözleşme ile iş kazası meydana geldiğinde işveren sorumluluktan sıyrılarak bütün sorumluluk iş güvenliği uzmanına kalmaktadır. Buna ek olarak bu organik bağ sebebiyle uzmanlar işverenlere işyerlerinde iş güvenliği ile alakalı yeterince önlem aldırılmamaktadırlar. Yetkilerini tam olarak kullanamamaktadırlar. İşin piyasalaştırılmasının bir başka olumsuz tarafı ise uzmanların çalışma şartlarının daha da kötüye gitmesidir. Sigortaları asgari ücret üzerinden yatırılmaktadır. Ayrıca bir firmadan başka bir firmaya giderken geçen zaman çalışma süresinden sayılmamaktadır (Göze ve Aca, 2020).

İş güvenliği uzmanlarının maaşlarını denetledikleri kurumdan almalarından dolayı kendilerini işverene mecbur hissetmeleri ve işverenlerin de maaş vermelerini kullanarak uzmana baskı yapmalarından dolayı uzmanlar bağımsız çalışma yürütmekte zorlanmaktadırlar. Benzer şekilde herhangi bir kurumda istihdam edilmek gün geçtikçe zorlaştığı için uzmanlar işsiz kalma korkusu ile kendilerini işverene mecbur hissetmektedirler (Namal ve ark., 2016). Bu nedenle uzmanların bu sorununu önlemek adına işveren müdahalesini engellemek adına çalışmalar yapılmalıdır (Arslan ve Ulubeyli, 2016). Bunları önlemek adına iş güvenliği uzmanlarının maaşları kamu eliyle belirlenmelidir. Ayrıca sendikalaşma ve haklarını korumaya ihtiyaç vardır (Taşkıran, 2016).

İş güvenliği uzmanları, birden çok firmadan sorumlu olduklarında sorumluluklarını yerine getirebilmek adına zamanla yarıştıkları ve bu durumda kendilerinde strese sebep olduğunu ifade etmişlerdir (Koroğlu ve Ünal, 2023).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 16. maddesinde çalışanların bilgilendirilmesi hususunda; işverenler çalışanlarını işyerindeki tehlike ve riskler hakkında bilgilendirmek, koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması gerekliliğini anlatmak zorundadırlar. Ayrıca 17. maddede de işverenin çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği eğitimini vermek zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu eğitimin çalışanın işe başlamadan önce, iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesinde yenilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat verilecek olan bu eğitimlere çalışanların katılmak istememesi, bu eğitimin gereksiz olduğunu düşünmeleri, mesai saatleri dışındaki zamanlarını bu eğitimlere harcamak istememeleri eğitimsizlik yüzünden iş kazalarına sebep olmaktadır.

İSG eğitiminde en önemli sorunlardan biri çalışanlar arasında İSG kültürünün oluşmamış olmasıdır. Bu kültürün oluşmaması toplum içinde işverenler ve çalışanların eğitim konusunda bilince sahip olmaması anlamına gelmektedir. Fakat herhangi bir işyerinde iş kazası ve meslek hastalıklarından korunmanın ilk yolu eğitimidir. Bundan dolayı İSG kültürünün oluşturulması için toplumdaki her kademe ve çalışma hayatında ilköğretimden itibaren bütün kademelerde İSG'ye yönelik bir dersin okul müfredatında olması doğru bir karar olacaktır (Takaoğlu ve ark., 2018).

Kadın iş güvenliği uzmanlarının sahada yaşamış olduğu problemlerden en önemlisi çalışanlar arasında çok fazla erkek çalışanın olmasında dolayı tavsiyelerinin dinlenmemesidir. Ayrıca yine erkek çalışanın çok olmasından bazen taciz olayları yaşanmaktadır. Özellikle sözlü taciz daha fazla yaşanmaktadır. Benzer olarak kadın iş güvenliği uzmanları sosyal medya üzerinden de taciz edilmektedir (Takaoğlu ve ark., 2018).

İş güvenliği uzmanlarının toplum tarafından benimsenen itibarlarının eksik olması, statülerinin düşüklüğü çalışmalarını yürütmek açısından olumsuzluklar doğurmaktadır. Bu durum çalışanlara verilen emir ve talimatların dinlenmemesine, uyarıların önemsenmemesine sebep olmaktadır. Bu duruma benzer durum işverenler açısından da mevcuttur. İşverenler de İSG birimine karşı itibarsız tutum içindedirler. Bu tutumdan dolayı birime gereken desteği göstermemektedirler (Takaoğlu ve ark., 2018).

Uzmanlar büyük firmalarda çalışırken bazen organizasyon sorunu yaşamaktadırlar. Büyük bir çalışma alanında kontrol sağlamakta zorlanmaktadırlar. Yine evrak işleri firmanın büyüklüğüyle doğru orantılı olarak artmaktadır (Takaoğlu ve ark., 2018).

4. 2. İş Güvenliği Uzmanlarının Talepleri

Araştırmalar sonucunda iş güvenliği uzmanlarının genel anlamda ortak talepleri aşağıya sıralanmıştır;

- İş güvenliği uzmanlarının maaş almalarında ve iş sözleşmelerinin yenilenmesinde işverene olan bağımlılıklarına son verilmelidir. Uzmanlar kamusal denetim yetkilisi olmalı ve maaşlarını devlet eli ile almalıdırlar.

- İş güvenliği uzmanlarının işverene bağımlılığı tamamen ortadan kaldırılmalı ve çalışmalarını bağımsız olarak yapmaları sağlanmalıdır.

- İş güvenliği uzmanları özel firmalarda uzmanlık görevlerini yerine getirirken işçi statüsünde çalıştırılmaktadır. Fakat 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında uzman olarak görülmektedirler. Bu ikilemden bir an önce kurtulmalıdırlar.

- İş güvenliği uzmanlarının en büyük problemlerinden biri maaşlarını işverenden almalarıdır. Bu durum onların bağımsız denetim yapmalarına engel olmaktadır. Bu sorun devlet eli ile çözülmeli, işverenlerin yatırdıkları ortak fondan maaşları ödenebilir.

- Uzman olabilmek adına alınan lisans ve uzmanlık eğitimlerinin formaliteden değil ciddiyetle yapılması önem arz etmektedir.

- İş güvenliği uzmanları ile işveren arasında örnek uzmanlık sözleşmesi hazırlanmalı ve imzalanmalıdır.

- Bazı iş güvenliği uzmanlarının daha fazla bazılarının daha az ücret alması durumu kaldırılmalı, uzmanlar için asgari bir ücret belirlenmelidir.

- Uzmanlar çalıştıkları kurumda statülerinin farklı olmasını istemektedirler. Sorumluluklarına bağlı olarak statülerinin yükselmesini istemektedirler.

- OSGB'ler tarafından çalıştırılan uzmanların birden fazla firma ile çalışması engellenmeli ulaşım ve zaman kaybı problemleri çözülmelidir.

- En çok gündemde olan, iş kazası sonucunda mahkemeye intikal eden davalarda bilirkişi tutanağı ile ilgili savcı ve hâkimlerin, işi bilmeyen bilirkişinin vermiş olduğu kararı esas alarak, karar vermeleri, iş güvenliği uzmanlarını ciddi olarak mağdur olmalarına sebebiyet vermektedir. Bu mağduriyetin çok olması nedeniyle, bilirkişinin konuya vakıf kişilerden itina ile seçilmelidir.

- Mesleki bağımsızlığın bir an önce ortaya koyulması ve uzmanların denetim yetkisi artırılmalıdır.

- İş güvenliği uzmanlarının, maaşlarını işverenden alıp işçisi pozisyonuna düşürülüp daha sonra da işvereni denetlemesinin istenmesi olanaksızdır (Özveri, 2015).

- OSGB'ler tarafından çalıştırılan iş güvenliği uzmanlarının işveren tarafından çalıştırılan uzmanlara nazaran şartlarının daha kötü olması, ücretlerinin daha az olması sebebiyle OSGB'ler tarafından çalıştırılan uzmanların çalışma şartlarında çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır.

- Dışsal denetim açısından masrafsız ve etkili araç sendikalarıdır. Bu yüzden bütün iş kollarına ait sendikalar iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetim yapmalıdır. Denetim sonunda işverene eksiklikleri anlatmalıdırlar. Eğer işveren sendikalara denetleme izni vermezse kolluk güçleri ile olanak sağlanmalıdır. Denetim sonunda eksiklikler işverene ve hatta üst kurumlara bildirilmelidir (Orhan, 2014).

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmamızda iş güvenliği uzmanlarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları sorunlara değinilmiştir. Ülkemiz adına büyük bir sorun teşkil eden iş kazaları ve meslek hastalıklarını engellemek adına en büyük sorumluluk iş güvenliği uzmanlarına düşmektedir. Uzmanlarımızın yaptıkları çalışmalarda yaşadıkları sorunları minimize etmek hem psikolojik hem de verim açısından büyük katkı sağlayacaktır. Denetlemelerinde, verdikleri eğitimlerinde, güvenlik tedbirlerinde bağımsız çalışmaları diğer çalışanlar için hayati önem arz etmektedir. Bu nedenle hem maddi hem de manevi olarak uzmanlarımızın mesleğine saygı duyulmalı, yetkileri artırılmalıdır.

Uzmanlarımızın tam bağımsız olarak çalışmaları, maaşlarını işverenden değil farklı bir kurumdan almaları, mesleklerine saygı duyulması, itibarlarının artırılması bütün çalışanlar açısından önemlidir. Yine uzmanlarımıza verilen eğitimin daha kapsamlı hale getirilmesi, saha eğitimine daha fazla önem verilmesi de uzmanların işlerini daha iyi yapması anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak iş güvenliği uzmanları sahada çalışırken birçok sorun ile karşılaşmaktadırlar ve bu sorunları çözmek adına birçok taleplerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Sorunların çözümü için öncelikle devlet politikaları geliştirilmeli ve gerekirse

kanunlar, yönetmelikler yayınlanarak iş güvenliği uzmanlarının çalışma şartları iyileştirilmelidir. Uzmanlara daha fazla maddi ve manevi iyileştirme yapılarak psikolojik olarak daha rahat çalışma ortamları sunulmalıdır.

Kaynaklar

Aktaş, S. (2020). İş Kazalarında İş Güvenliği Uzmanının Sorumluluğu ve Yapması Gerekenler. <https://isgkalitegirisimcilikpaylasimlari.blogspot.com/search?q=akta%C5%9F+s%C3%BCleyman>. (Erişim tarihi, 15 Eylül 2020).

Arslan V., Ulubeyli S. İş güvenliği uzmanlarının sorunlarına yönelik bir saha araştırması. Çalışma ve Toplum Dergisi 2016; 3(50): 1321–1340.

Takaoğlu, Z. , Çelenk Kaya, E. & Ölmezoğlu İri, N. (2018). İş Güvenliği Uzmanlarının Yaşadığı Sorunlar. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7 (2), 1-9. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/37874/392536>

Göze, F. & Aca, Z. (2020). OSGB Sistemiyle Çalışan İş Güvenliği Uzmanlarının İş Güvenliği Uzmanlığına İlişkin Görüşleri. Çalışma ve Toplum, 4 (67) , 2223-2248. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71782/1155092>

Koroğlu, A. Ş. & Zervent Ünal, B. (2023). İş Güvenliği Uzmanlarında Stres ile Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6 (1) , 538-551. DOI: 10.47495/okufbed.1080040

Namal B., Kanber H., Kavas MV. (2016). İş güvenliği uzmanlarının ücretlerini denetledikleri kurumlardan almaları nedeniyle karşılaştıkları etik sorunlar. Türkiye Biyoetik Dergisi; 3(3): 146-164.

Orhan S. (2014). “İş Güvenliği Uzmanlarının İş Güvencesi Sorunu” internet Adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84802>, Erişim Tarihi: 05.11.2017

Özveri, M., (2014), “Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi Nedir Ne Değildir?”, <http://www.evrensel.net/haber/91678/ortak-saglik-guvenlik-birimi-nedirne-degidir>, 11 Eylül 2014.

Özveri, M., (2015), İşçi Sağlığı ve İş Cinayetleri-s.106

Resmi Gazete (2012, Haziran, Sayı 28339). 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.

Resmi Gazete (2012, Aralık, Sayı 28512). İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik.

Taşkıran, G. (2016). Güvencesiz İş Güvenliği Uzmanları, Piyasalaşan İş Güvenliği: Bir Alan Araştırması. Çalışma ve Toplum, 4(51), 1747-1768. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71814/1155324>

TMMOB (2014), İş Güvenliği Uzmanları Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Nisan 2014 İstanbul.

Uluslararası Çalışma Örgütü (2017). İş güvenliği uzmanlarının görev ve sorumluluklarının yürütülmesi ile ilgili araştırma. Ankara:

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.(2012). Sayı 28339, 30 Haziran 2012.

Conflict of Interest / Çıkar Çatışması

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

No conflict of interest was declared by the authors.